

Ο Δημήτριος Γούναρης και οι Ιάπωνες

Κλεισμένος στο γραφείο του, βυθισμένος στις μαύρες σκέψεις και ταπεινωμένος, προσπαθούσε να συνειδητοποιήσει πώς την είχε πάθει έτσι, σαν πρωτόπειρος. Φανταζόταν κίολας τους χορούς και τα πανηγύρια που είχαν στήσει οι πλουτοκράτες. Και σκεφτόταν, πώς θα αντίκριζε όλους εκείνους που τον εμπιστεύτηκαν κι έπιναν νερό στ' όνομά του. Μόνον ένας δρόμος του απέμενε, αν ήθελε να σώσει την αξιοπρέπειά του. Υπέγραψε την παραίτηση και την έστειλε στον πρωθυπουργό.

Ήταν 19 Φεβρουαρίου του 1909, όταν ο Δημήτριος Γούναρης παραιτήθηκε από υπουργός Οικονομικών. Το κατεστημένο είχε νικήσει για μια ακόμα φορά, έχοντας ακολουθήσει την ίδια γνωστή και δοκιμασμένη συνταγή: Το δέλεαρ της εξουσίας. Οι Ιάπωνες είχαν οριστικά διαλυθεί. Κάθε αντίσταση είχε καμφθεί. Θα κυλούσαν ακόμη έξι μήνες ως τη μεγάλη ανατροπή με την επανάσταση του Γουδή, αλλά τον Φεβρουάριο του 1909 όλα ακόμα έδειχναν ζοφερά.

Στη στροφή του ΙΘ' προς τον Κ' αιώνα, η Ελλάδα έμενε έξω από τις κοσμοϊστορικές αλλαγές. Η άνοδος της αστικής τάξης που διεκδικούσε τα δικαιώματά της από την παλιά αριστοκρατία των Φαναριωτών και γαιοκτημόνων, το παρατεινόμενο καθεστώς των κολίγων στις αγροτικές περιοχές και η ήττα από την Τουρκία, μαζί με την άθλια οικονομική κατάσταση, τα «Ευαγγελιακά» (1901) και τις συχνές διαδηλώσεις, παρουσίαζαν την εικόνα μιας χώρας στα πρόθυρα της διάλυσης.

Ο Δημήτριος Γούναρης έμενε έξω από όλα αυτά. Είχε γεννηθεί στις 5 Ιανουαρίου του 1867, στην Πάτρα, κι είχε μπει στη Νομική Σχολή της Αθήνας από τα 17 του. Στα 22, ήταν διδάκτορας με άριστα. Στα 25 του, δεινός δικηγόρος της Πάτρας με μεταπτυχιακές σπουδές σε τέσσερα πανεπιστήμια της Γερμανίας, στο Παρίσι και στο Λονδίνο. Μιλούσε άπταιστα γαλλικά, γερμανικά και ιταλικά έχοντας βάλει πλώρη για μια εξασφαλισμένη ακαδημαϊκή καριέρα. Η ρητορική του ικανότητα εγγυούταν πυκνά φοιτητικά ακροατήρια, καθώς ακόμα και σε ασήμαντες δίκες, οι αίθουσες των δικαστηρίων γέμιζαν ασφυκτικά με τους Πατριούς να στριμώχνονταν για να τον απολαύσουν.

Ο Δημήτριος Γούναρης τους αποζημίωνε:

«Η ελευθερία της γνώμης είναι το βάθρο της αλήθειας. Κάθε περιορισμός της ελευθερίας κηδεμονεύει την πλάνη».

«Ενώ το κράτος ανατρέπει κάθε φυσική διανομή του προϊόντος της εργασίας, αφαιρώντας την μερίδα του λέοντος υπέρ των προστατευομένων του, ουδέν παρέχει αντάλλαγμα στην παραγωγή, για να την διατηρεί τουλάχιστον ζωντανή».

«Η εκπαίδευση είναι φτιασιδωμένη γραία, η οποία διηγείται παραμύθια στην αποχαύνωση του μεσημεριού».

«Η φορολογία δεν πρέπει να αφαιρεί το προϊόν της εργασίας, το οποίο είναι απαραίτητο για την συντήρηση του εργάτη».

Οι αγορεύσεις του έβαζαν επί τάπητος το ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης και της ασφάλειας από τα ατυχήματα, υποστήριζαν το δικαίωμα των εργαζομένων στην απεργία ως μόνο όπλο αντίστασης στην ασυδοσία, έθεταν οξύ το θέμα της φορολογικής μεταρρύθμισης. Το σκεπτικό κάθε δικανικού του επιχειρήματος εδραζόταν σε στέρεες θεωρητικές αναλύσεις. Και όλο το οικοδόμημα της σκέψης του στηριζόταν σε μian απλή αλήθεια που συνεχώς επαναλάμβανε:

«Όλες οι κυβερνήσεις είναι όργανα της ολιγαρχίας. Όλο το σύστημα στηρίζεται στην εκμετάλλευση του εργάτη».

Στα 1902, μια αλλόκοτη κίνηση παρουσιάστηκε στην Πάτρα. Επιτροπές πολιτών, εργατών, εμπόρων αλλά και επιστημόνων και ανθρώπων των γραμμάτων επισκέπτονταν καθημερινά το γραφείο του Γούναρη. Όλες με ένα κοινό αίτημα: Να παρατήσει τη δικηγορία και να ασχοληθεί με την πολιτική. Ο Γούναρης εξηγούσε ότι του ήταν ξένη η πρακτική των υποψηφίων βουλευτών, ότι αυτός έβλεπε τον εαυτό του καθηγητή του Δικαίου στο πανεπιστήμιο της Αθήνας. Η πίεση, όμως, συνεχιζόταν αφόρητη. Υπέκυψε.

Στις εκλογές του 1902, ένας ανεξάρτητος συνδυασμός υποψηφίων κατέβηκε στην Πάτρα. Μόνον ο Δημήτριος Γούναρης εκλέχτηκε. Του αρκούσε. Από τον Νοέμβριο του 1902 ως τον Δεκέμβριο του 1904, παρέλασαν επτά κυβερνήσεις με εναλλαγή των ίδιων προσώπων στην εξουσία. Ο Γούναρης άσκησε οξύτατη πολεμική εναντίον των μονοπωλίων, της σταφίδας ιδιαίτερα, κι έγινε το κόκκινο πανί για το κατεστημένο. Οργανώθηκαν ακόμα και διαδηλώσεις εναντίον του και λιθοβολισμός του σπιτιού του στην Πάτρα. Στις εκλογές του 1905, τον μαύρισαν.

Οι φίλοι του οργανώθηκαν. Οι νέες εκλογές, του 1906, τον βρήκαν να εκλέγεται βουλευτής μαζί με όλους όσους συμπλήρωναν τον συνδυασμό του. Αυτή τη φορά, στους αγώνες του εναντίον του από χρόνια μόνιμου πρωθυπουργού Γεωργίου Θεοτόκη, είχε στη Βουλή κι άλλους συμμάχους.

Ήταν Οκτώβριος του 1906, όταν τους κόλλησαν την ετικέτα «οι Ιάπωνες». Μια ομάδα ανεξάρτητων βουλευτών με άτυπο αρχηγό τον Στέφανο Δραγούμη και μέλη τους Δ. Γούναρη, Πέτρο Πρωτοπαπαδάκη, Χαρ. Βοζίκη, Ανδρ. Παναγιωτόπουλο, Απ. Αλεξανδρή και Εμμ. Ρέπουλη.

Ονομάστηκαν Ιάπωνες, επειδή τότε φυσούσε ανανεωτικός άνεμος στην Ιαπωνία, που προόδευε με εκπληκτικούς ρυθμούς. Η ομάδα σφυροκοπούσε ανελέητα την κυβέρνηση, ο Γούναρης αποκάλυψε κρυμμένο σε νομοσχέδιο σκάνδαλο υπέρ κάποιας εταιρείας, ο υπουργός Οικονομικών αναγκάστηκε να παραιτηθεί, ένας νέος άνεμος ελπίδας άρχισε να φυσά στο κοινοβούλιο.

Στα 1907 κι ενώ μαινόταν ο Μακεδονικός Αγώνας στα ακόμα κατεχόμενα από τους Τούρκους εδάφη, ο Δημήτριος Γούναρης κι ο κολλητός του, Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης, ξεκίνησαν περιοδεία στα Βαλκάνια. Επέστρεψαν μέσω Αυστρίας και Ιταλίας μετά από 75 μέρες, πλούσιοι σε πείρα και γνώσεις.

Τον Ιούλιο του 1908, μετά από μια ακόμα σκληρή αγόρευση του Γούναρη εναντίον της αντιλαϊκής οικονομικής πολιτικής, ο πρωθυπουργός Γεώργιος Θεοτόκης του πέταξε το γάντι:

«Έμπα στην κυβέρνηση, ανάλαβε το υπουργείο Οικονομικών κι εφάρμοσε την πολιτική σου».

Η πρόκληση ήταν μεγάλη. Άδικα οι υπόλοιποι, πλην του Πρωτοπαπαδάκη, «Ιάπωνες» προσπαθούσαν να του εξηγήσουν ότι το ζήτημα ήταν θέμα δομών κι όχι προσώπων. Γούναρης και Πρωτοπαπαδάκης μπήκαν στην κυβέρνηση. Οι «Ιάπωνες» διαλύθηκαν. Ως υπουργός Οικονομικών, ο Γούναρης έπεσε με τα μούτρα στη δουλειά. Το φθινόπωρο, παρουσίασε το φορολογικό του νομοσχέδιο: Ελαφρύνσεις στις ασθενέστερες τάξεις με αντιστάθμισμα την επιβολή φορολογίας στο κεφάλαιο και στο οινόπνευμα.

Έγινε χαμός. Το κατεστημένο χιμήξε να τον κατασπαράξει. Ο Γούναρης, όμως, ήταν ήσυχος. Ο πρωθυπουργός το έβρισκε καλό το νομοσχέδιό του. Απλά, έριχνε λίγο πίσω την ψήφισή του, ώσπου κάπως να καταλαγιάσει ο θόρυβος. Μετά, άρχισαν οι φιλικές συστάσεις για τροποποιήσεις:

«Να απαλύνουμε λιγάκι αυτό, να κόψουμε εκείνο, να αντικαταστήσουμε το άλλο».

Μέσα Φεβρουαρίου του 1909, το νομοσχέδιο δεν είχε ακόμα εισαχθεί για συζήτηση. Κι από το αρχικό κείμενο μόνον ο τίτλος έμενε ίδιος. Στις 19 του μήνα, ο Γούναρης παραιτήθηκε.

Η κυβέρνηση Θεοτόκη έπεσε στις 4 Ιουλίου του 1909. Ορκίστηκε νέα (στις 5 του μήνα) με πρωθυπουργό τον ως τότε αρχηγό της αντιπολίτευσης Δημήτριο Ράλλη. Η εφημερίδα «Χρόνος» σχολίασε:

«Τα φουσάτα του Θεοτόκη παραχόρτασαν. Ας έρθουν τώρα τα τσακάλια της αντιπολίτευσης να κάνουν Πάσχα».

Δεν πρόκαναν. Στις 14 Αυγούστου ξέσπασε το κίνημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου. Η επανάσταση στου Γουδή έφερε τα πάνω κάτω. Οι επαναστάτες κάλεσαν πρώτα τον Στέφανο Δραγούμη κι έπειτα τον Δημήτριο Γούναρη να αναλάβουν την διακυβέρνηση της χώρας. Αρνήθηκαν και οι δύο. Ιανουάριο του 1910 ανέλαβε ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Μπροστά στη νέα κατάσταση, ο Γεώργιος Θεοτόκης αποχώρησε από την πολιτική. Οι

κομματάρχες πρόσφεραν την αρχηγία στον Δημήτριο Γούναρη. Πρόσφατα καμένος, αρνήθηκε γι' άλλη μια φορά. Κι ενώ το άστρο του Ελευθέριου Βενιζέλου άρχισε να μεσουρανάει, ο Πατρινός πολιτικός βρέθηκε στην απέναντι όχθη. Το «όχι στα μέτρα εναντίον της απεργίας» ήταν πάγια θέση του και η κυβέρνηση των φιλελευθέρων περνούσε νόμο που την περιόριζε. Οι συζητήσεις για την έξοδο της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο τον βρήκαν με την πλευρά των υποστηρικτών της ουδετερότητας. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος έσπευσε να το εκμεταλλευτεί.

Τον Φεβρουάριο του 1915, ο Βενιζέλος διαφώνησε με το στέμμα και παραιτήθηκε. Ο Κωνσταντίνος πρότεινε στον Ζαΐμη να γίνει πρωθυπουργός. Εκείνος αρνήθηκε. Ο Κωνσταντίνος κάλεσε τον Γούναρη. Στα ξαφνικά, ο επαναστάτης πολέμιος των μονοπωλίων και του κατεστημένου βρέθηκε πρωθυπουργός με υποστηρικτές του τα «παλιά τζάκια», επικεφαλής του «κόμματος των Εθνικοφρόνων»! Στο πλάι του, ο ανερχόμενος τότε Ιωάννης Μεταξάς.

Στις εκλογές της 31ης Μαΐου του 1915, το «κόμμα των Εθνικοφρόνων» πάτωσε αλλά ο Γούναρης αρνήθηκε να παραδώσει την εξουσία, επειδή «ο βασιλεύς ήτο ασθενής». Δεν άνοιξε και τη Βουλή και τράβηξε την κατάσταση ως τον Αύγουστο, οπότε και παραιτήθηκε. Στις επόμενες εκλογές, με αποχή των φιλελευθέρων, πήρε 250 έδρες (σε σύνολο 346). Ήδη όμως είχε αρχίσει ο διχασμός κι ο Γούναρης παρουσιαζόταν ως ο ηγέτης του αντιβενιζελισμού. Παραιτήθηκε τον Ιούνιο του 1917, μετά το συμμαχικό τελεσίγραφο, κι έμεινε αμέτοχος στα γεγονότα που ακολούθησαν το κίνημα της Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη.

Μετά την έξωση του Κωνσταντίνου, βρέθηκε εκτοπισμένος από τους Γάλλους στην Κορσική. Το έσκασε τον Νοέμβριο του 1918 στη Σαρδηνία κι έπειτα στην Ιταλία, μαζί με τον Ιωάννη Μεταξά. Γύρισε στην Ελλάδα, όταν προκηρύχθηκαν οι εκλογές για την 1η Νοεμβρίου του 1920, κηρύσσοντας τον «αγώνα εναντίον της τυραννίας του βενιζελισμού» και υπέρ της δημιουργίας «λαϊκού κράτους», μετονομάζοντας το κόμμα των Εθνικοφρόνων σε Λαϊκό κόμμα.

Στις εκλογές, οι φιλελεύθεροι του Ελευθέριου Βενιζέλου καταποντίστηκαν και το λαϊκό νίκησε αλλά ο Γούναρης δεν έγινε πρωθυπουργός. Τα τζάκια θεωρούσαν ότι ο Πατρινός είχε παραεκτεθεί και προώθησαν τον Δημήτριο Ράλλη. Ο Γούναρης βρέθηκε υπουργός Στρατιωτικών. Στις αρχές του 1921, μετείχε της αποστολής στο Λονδίνο, όπου γίνονταν συζητήσεις για την τύχη της μικρασιατικής εκστρατείας.

Οι Άγγλοι πρότειναν να λήξει ο πόλεμος και να γίνει αυτόνομη η Σμύρνη με την ενδοχώρα της. Ο Γούναρης αρνήθηκε. Θα «έπαιρνε την Πόλη». Το φθινόπωρο τριγυρούσε την Ευρώπη αναζητώντας κάποια διέξοδο. Τον Φεβρουάριο του 1922, η κυβέρνησή του καταψηφίστηκε. Την ανασχημάτισε και συνέχισε πρωθυπουργός. Στις 25 Αυγούστου, όταν τα πάντα είχαν χαθεί, παραιτήθηκε οριστικά. Η κυβέρνηση Τριανταφυλλόπουλου δεν έκλεισε μήνα. Η επανάσταση των Πλαστήρα - Γονατά, έφερε την κάθαρση μέσα στην υπερβολή.

Ο Γούναρης συνελήφθη άρρωστος, μαζί με τον κολλητό του Πρωτοπαπαδάκη, τον Ν. Θεοτόκη, τον Γ. Μπαλτατζή, τον Ν. Στράτο και τον αρχιστράτηγο Χατζηανέστη. Το στρατοδικείο τους βρήκε ενόχους εσχάτης προδοσίας. Μεταφέρθηκαν στου Γουδή, οι πέντε από τις φυλακές Αβέρωφ, ο Γούναρης από το νοσοκομείο. Στις 15 Νοεμβρίου του 1922 εκτελέστηκαν και οι έξι.

(Έθνος, 19.2.1998) (τελευταία επεξεργασία, 23.2.2009)